

דף קב

'נקמו מהו... הלכה כרבי יהודה בנקמו... עשה לו בית יד מותר' – יש אומרים שבבית יד מותר אף בנקמו. וכן הדין בגלוסטרא הנעשית בידי אדם, הרי זה כ'בית יד' ומותר. ואפילו אינו קשור כלל. (עפ"י תוס' שבת קכו: תורא"ש; בית יוסף – שיג).

ויש סוברים שאין התר בנקמו אפילו כשעשה לו בית יד. (בהגר"א, בדעת רש"י והטור. ומשמע לדעה זו שאין חילוק בין בית-יד לגלוסטרא, ולדעת האוסרים בגלוסטרא כשאינו קשור כלל (תוס', תשו"ע – ודלא כרש"י), יהא אסור אף בבית יד אם אינו קשור כלל. ע' באור הלכה שיג, א ד"ה אם. וע"ע בכללות הענין בשו"ת אבני נזר או"ח רכד).

– כתב הט"ז ועוד (שיג, ב), שאין בכלל 'נקמו' אם מתחילה נעשה נקב בקרקע כדי לקבל את קצה הנגר. ודוקא כשנפתחה האסקופא ועל ידי כך נוקב הנגר בקרקע אסור. ובוזה מיושב מה שמקובל ברוב הבתים, שעושים נקבים בחומה אצל הדלת מכאן ומכאן ותוחבים הבריח לשם. פירושים נוספים ל'נקמו' – ע' ר"ן וערוך בשם רב האי גאון; ריטב"א ותוס' רא"ש כאן; תוס' שבת קכו:

'הני כיפי דארבא; בזמן שיש בהן טפח, אי נמי אין בהן טפח ואין בין זה לזה שלשה – למחר מביא מחצלת ופורס עליהן, מאי טעמא – מוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי' – לדעת המשנה-ברורה (שטו ס"ק יג), אין חילוק אם בכל השטח יש אויר 'לבוד' והוא ממלא את החללים, או שאין 'לבוד' רק במקום אחד והוא מוסיף אהל הלאה מאותו מקום, בכל אופן מותר להמשיך אהל שנוצר על ידי דין 'לבוד'. ואולם החוון-איש (נב, ח) פקפק בדבר, שלא אמרו בגמרא אלא שמותר לתוסם אויר שיש בו דין לבוד, או להמשיך אהל ממש, אבל להוסיף על אויר של לבוד לא שמענו, שאין לבוד באהל. (וכן נקט בשו"ת שבט הלוי ח"ג נד, א).

ויש להסתפק במותח בשבת שני חבלים שאין ביניהם שלשה טפחים [לצורך מטרה כלשהי, ולא כדי לפרוש אהל], שמא יהא מותר לו אחרי כן לפרוש מחצלת עליהם (ולדעת המשנ"ב אף להוסיף הלאה), או שמא כיון שנעשה הכל בשבת אסור. (כן חכך הגרשו"א – מובא בשמירת שבת כהלכתה פרק כד הערה מ). ואולם ליצור לכתחילה 'לבוד' על ידי מתיחת חוטים בשבת, על מנת להוסיף הלאה – ודאי אסור. כן נוקטים רוב הפוסקים (ובתוספות שבת (שטו, ז. מובא בשש"כ) כתב גם בזה להקל). ומורש"א כאן נתקשה בטעם הדבר. (וע' בשו"ת אבני נזר יו"ד תסח). ובחדושי בית מאיר כאן משמע שבכל אופן אסור, גם אם לא היתה כוונתו מתחילה כדי להוסיף.

[ונראה שאף לסברת התו"ש הנ"ל, להקל אף במותח החוטים מתחילה לשם כך, דוקא באהל עראי דרבנן מותר, אבל במלאכה דאורייתא ודאי אין להקל, וכגון מי שיש לו קשר על גבי קשר, לא מסתבר כלל שיהא מותר לו להשחיל את קצה החוט בתוך הקשר, כדי שתיווצר עניבה, [הגם שלכאורה פעולה זו לבדה אינה נחשבת 'התרה'. וצ"ב], ואחר כך לפתחה כדין עניבה ע"ג קשר. וגם נראה שאין חילוק אם אדם אחד עושה הכל או אחד עושה השלב הראשון וחברו ממשיך].

ויש לעיין בטעם האיסור, (בשעשה מתחילה כדי להוסיף, או אף בלא נתכוין מתחילה לכך) – האם משום שעכ"פ נעשה כאן אהל עראי מתחילתו בשבת, מה לי בשלב אחד, מה לי בשני שלבים שכל שלב מותר לעצמו; או שמא מצד זה אין לאסור מאחר וכל פעולה כשלעצמה הרי נעשתה בהתר, אך היות ונמצא משתמש בדין 'לבוד' באותו דבר רק להקל ולא להחמיר, והרי זה 'תרת' דסתרי', כי בתחילה פרש שני חוטים מפני שאין אומרים 'לבוד' להחמיר, להחשב כאהל, ואח"כ כשבא להוסיף עליו הרי הוא משתמש בדין 'לבוד' להקל, להחשיבו כסתום, וזה אי אפשר.

ואם ננקוט כפי הסברה האחרונה, נראה שגם לדעת החו"א שאסור להוסיף על אויר לבוד, אך באופן שהיו מתוחים מאתמול שני חוטים, לכאורה יכול בשבת למלאות ביניהם בבגד וכדו', ואחר כך יוכל להוסיף הלאה, כי כאן אין 'תרת' דסתרי', שהרי החוטים היו מתוחים מאתמול. ואולם לפי הסברה הראשונה אסור אף בזה, כשם שאסור בפעם אחת להוסיף על לבוד, כך אין התר לעשות זאת בשני שלבים.

זוכי אין בפחות משלשה סמוך לגג טפח נמי לא אמרן אלא שאין בשיפועה טפח אבל יש בשיפועה טפח, שיפועי אהלים כאהלים דמו' – כבר הקשה רש"י כיצד יתכן שהמיטה פחותה משני טפחים או שלשה. ויש אומרים (עפ"י הסוגיא בסוכה) שכילת חתנים אינה עשויה לישן תחתיה אלא עשויה לנוי בלבד. ויש מפרשים שלא אמרו כאן שיפועי אהלים אלא בגובה שלמעלה מעשרה, אבל למטה מעשרה אין נחשב אהל, ולכן אפשר שכילת חתנים בגובהה אינה משתפעת כל כך, ורק למטה מעשרה הולכת ומשתפעת הרבה. (מובא בתוס' שבת קלח: ריטב"א ותוס' הרא"ש כאן. עע"ש.)

לכאורה אפשר היה לפרש באופן נוסף; כגון שיש מסגרת סביב המיטה מלמעלה, והכילה פרושה על מוטות המסגרת משני צדי המוט מסביב ואינה מקרה את המטה, כך ששיפוע הכילה צר ביותר. וכנראה גלוי וידוע לראשונים שהכילה היתה מכסה את המטה גם מלמעלה, אם להגן מפני החרקים או מסיבה אחרת).

(ע"ב) 'האי סינא שרי. והתניא אסור? לא קשיא, הא דאית ביה טפח הא דלית ביה טפח... אלא לא קשיא הא דמיהדק הא דלא מיהדק...' – רש"י מפרש שלפי המסקנא אין כאן איסור משום אהל כלל [כי דרך לבישה היא זו], אלא שאסור לצאת לרשות הרבים [ולדעת הט"ז אסור בכל מקום שאין בו עירוב. ויש חולקים] בכובע שאינו מהודק היטב, שמא תגביהנו הרוח מראשו, ויבוא לטלטלו ד' אמות ברשות הרבים. וכתבו הפוסקים לפי זה שאין לחוש אלא בכובע עליון, כגון העשוי להגנה מפני החמה וכדו', ויש תחתיו כובע קטן, אבל סתם כובע שאדם נושא על ראשו ואין תחתיו כובע קטן – אין לחוש שיטלטלנו בידו ומותר אפילו אינו מהודק.

ואילו דעת רבנו חננאל, רמב"ם, בעל הערוך, רבנו תם והרב המגיד, וכן נקט השלחן-ערוך, שלא חזרו בגמרא מן הטעם הראשון, לאסור משום אוהל, ואין חילוק בין רשות הרבים לתוך הבית. ואעפ"י שאין לו דפנות, אסור מדרבנן מפני שעשוי להגן מהחמה ולכן נחשב אהל עראי.

ואמנם אין איסור אלא כששולי הכובע רחבים טפח והם קשים ואינם נכפפים למטה, אבל נכפפים – אין זה אהל. וזה פירוש דברי הגמרא הא דמיהדק...'. [לפירושו זה אין גורסים 'א לא הא דמיהדק'. מהרש"א]. וכתבו הפוסקים להצדיק המנהג שנהגו לחבוש כובע עם שולים רחבים טפח – אם משום שאינו עשוי לצל, אם משום שסמכו על רש"י בבאור הגמרא, שאין שייך איסור אוהל בזה. ואולם אף על פי שאין למחות במקום שנהגו להקל, [הגם שמסתמא השפה עשויה לצל], במקום שלא נהגו יש להחמיר כדעת שאר הראשונים, שלא לחבוש כובע רחב שולים כזה בשבת. (עפ"י משנה ברורה שא, מ-מא)

'ציר דלת שידה תיבה ומגדל... גזרה שמא יתקע, ואם תקע חייב חטאת. של בור ושל דות ושל יציע לא יחזיר ואם החזיר חייב חטאת' – מבואר בגמרא שהמחזיר ציר דלת המחוברת לקרקע, אף על פי שלא יתקע, חייב.

וזה לשון בעל חיי-אדם (לט, יג): 'המחזיר דלת או חלון בבנין שבקרקע בצירין שלהן – חייב, ואפילו בצירים של ברזל שלנו שיכול ליטלן ולהחזירם בלא שום אומנות – חייב הנוטלן ומחזירן'.

'... ומזה יש ללמוד דיש למחות מה שנוהגין בסעודות גדולות בימות החמה, לסלק החלון על ידי עכו"ם. וזה איסור גדול כיון שהישראל חייב חטאת'. (מתוך הט"ז שיג סק"ה). וכן פסק החזו"ן-איש (ג, ב), שאפילו רפוי, כמו אלו שלנו הסובבים על צירים ונוח ליטלם, כיון שכך דרך בנינם הרי זה בונה, שלא מצינו חילוק במחובר.

נמצא לפי זה, תריס או חלון העשוי מרשת שיוצא ונכנס בקלות, שיצאו ממסילתן, וכן מדף של ארון או מקרר (המכילים ארבעים סאה) שיצאו ממקומם – אסור להחזירם אף על פי שמחזירם בקלות, כיון